

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 03-10- [redacted] ואח' נ' [redacted]

בפני כב' השופט ירון בשן

תובעים

1. עזבון המנוחה [redacted] ז"ל

.2 [redacted]

.3 [redacted]

.4 [redacted]

נגד

נתבע

ב"כ התובעים עו"ד [redacted]

ב"כ הנתבע עוד [redacted]

פסק דין

1. זוהי תביעת נזיקין בשל מותה של המנוחה, גבי [redacted] ז"ל שנפטרה במהלך טיפול שיניים אצל הנתבע. לטענת התובעים נעשה הטיפול באופן רשלני והנתבע חב בנזיקין כלפיהם. סיכומי הצדדים היו ארוכים מאוד ובחלקם לא היו נחוצים לבירור השאלות הממשיות שבמחלוקת.

2. בתצהירו כתב התובע, כי המנוחה הגיעה למרפאת השיניים שלו עם בתה, אך מתוך היכרות קודמת עמה והתעלפות שלה בטיפול הקודם, סירב לטפל בה. הן התעקשו וחוללו מהומה ו"לבסוף נכנעתי ללחץ שלהן והסכמתי לטפל במנוחה". הנתבע הצהיר עוד, שבירר את מצבה הרפואי העדכני של המנוחה, הזריק לה כמות מינימאלית של חומר אלחוש ועקר לה שן תוך דקה וללא תלונות. **"לאחר העקירה המנוחה מסרה לי שהיא חשה שלא בטוב והעברתי אותה יחד עם בתה להתאוששות ומנוחה לדירתי אשר מול המרפאה, היא שכבה על הרצפה הרימה רגליים והבאתי לה כוס מים. לפתע ראיתי את בתה שופכת לה לתוך הכוס תרופה בשם ולוקרדין (ראיתי את השם על הבקבוק) והמנוחה שתתה. מייד אמרתי לה מה את עושה מדוע את נותנת לה תרופות ללא התייעצות עמי וגם אמרתי לה שתורפה זו אינה טובה לאחר ביצוע עקירה. הבת מסרה לי בתוקפנות שאני טועה, היא רגילה לזה וכל הזמן היא שותה את זה. מייד לאחר מתן התרופה ע"י הבת מצבה של המנוחה החמיר בפתאומיות והיא נפטרה מיידית מדום לב, היתה התמוטטות ונפילה אחורה של המנוחה."**

3. התובעת מס' 2 פירטה אותם אירועים בתצהירה ובעדותה. היא מכחישה את הטענה שהנתבע סירב לטפל באמה והסכים לטפל בה רק לאחר שחוללו מהומה. היא גם טוענת שהנתבע לא ערך בירור של מצבה הרפואי העדכני של המנוחה. היא מספרת שלאחר מתן האלחוש – ובטרם העקירה

– התלוננה המנוחה על כאבים, מחנק וחוסר אוויר והנתבע הורה לסייעת שלו למהול בכוס המים תרופה שאותה שתתה המנוחה ואז החל ביצוע העקירה.

4. ד"ר [redacted] מהמכון לרפואה משפטית, שניתח את גופת המנוחה סיכם את חוות-דעתו: **"על סמך תוצאות הנתיחה בגופתה של גב' [redacted], שנת לידה 1943, הנני מחווה דעתי כי מותה נגרם מכשלון לב חריף על רקע טרשת קשה בעורקים הכליליים (של הלב) עם מוקדי לייפת בשריר הלב ועם לב מעט מוגדל. בנוסף נמצא שינוי שומני בכבד. לאור סמיכות האירועים סביר להניח שמצב הריגוש בעקבות קבלת חומר הרדמה לעקירת השן סייעו או זירזו את הופעת המוות."**

5. ועדת בדיקה של משרד הבריאות ערכה ביקורת במרפאתו של הנתבע, גבתה ממנו ומהסייעת שלו עדויות והסיקה מסקנות. לדעת הועדה, הרשומה הרפואית שניהל הנתבע היתה לקויה ומנוגדת לחוק. ליקויים בביצוע אנמנזה וניהול הרשומה הרפואית לא אפשרו הערכת סיכונים אפשריים בביצוע עקירה לחולה סיסטמית. לנתבע לא היו הידע והיכולת לטפל במנוחה. חוסר היכולת מתבטא בליקויים ברשומה הרפואית ובציוד החייאה ובעובדה שקיבל על עצמו לטפל במנוחה למרות עברה הרפואי ואירוע ההתעלפות בעבר.

6. בעקבות זאת הגיש המשנה למנכ"ל משרד הבריאות קובלנה נגד הנתבע. ועדה לפי סעיף 470(א) לפקודת רופאי השיניים [נוסח חדש], התשל"ט – 1979 דנה בעניינו של הנתבע וקבעה, בין השאר: **"הועדה קובעת איפוא כי בטיפול עקירת השן שביצע הנקבל, מר [redacted], למטופלת א' – [redacted], ביום 29.1.2007 – גילה הנקבל חוסר יכולת מקצועית, המהווה רשלנות מקצועית חמורה והתנהגות שאינה הולמת מורשה לריפוי שיניים וזאת מכך שטיפול זה**

- התבצע באופן שהתבצע, על אף מודעותו של הנקבל להתעלפות המטופלת א' בטיפול עקירה קודם שנתן לה –
- התבצע ללא צילום אזור העקירה;

הועדה קובעת כי מחדלו של הנקבל ברישומיו הדלים והבלתי מספיקים בנספח א' מהווים רשלנות מקצועית חמורה מהיותם בלתי תואמים את דרישות חוק זכויות החולה, תשנ"ו – 1996 באשר לעריכת "רשומה רפואית"..."

בסוף ההליך (שבו נדונו גם מעשים אחרים של הנתבע) הותלה רישונו של הנתבע לעשרה חודשים.

7. התובעים הגישו חו"ד רפואית של ד"ר שלמה ברק, מומחה בכירורגיית פה ולסתות. המומחה פירט את מחלות הרקע של המנוחה ואת התרופות הרבות שנטלה דרך קבע. גם ד"ר ברק עמד על הלקויים הרבים ברשומה הרפואית של הנתבעת. בשאלון הבריאות של המנוחה הופיעה המידע שהיא סובלת מסוכרת, לחץ דם גבוה ורשרוש בלב וגם שהיא רגישה ללידוקאין. זהו מידע חלקי ביותר, **"אין אבחנות רפואיות מסודרות, אין מכתב של רופא מטפל מקופת חולים על מצבה הסיסטמי, ועל המחלות מהן סובלת ואין כל פירוט על התרופות המרובות אותן קיבלה"**. ד"ר ברק הצביע על כך שלפי הקליניקה המקובלת ולהנחיית משרד הבריאות רופא שיניים יטפל בחולים במחלות סיסטמיות (הכוללים, בין השאר, חולי סוכרת, לב ויתר לחץ דם) רק לאחר שקיבל מידע

רפואי מספיק ומתאים. הנתבע היה חייב לפנות בכתב לרופא המטפל ולקבל ממנו בכתב סיכום מצבה הרפואי של המנוחה (אין מחלוקת שהנתבע לא עשה כן). ד"ר [redacted] מזכיר מכתב של אחות המנוחה, ששבוע קודם פנתה עם המנוחה למרפאת שיניים אחרת. לאחר שהרופא שם עיין באנמנזה של המנוחה, הוא סירב לטפל בה בגלל מחלותיה והפנה אותה לטיפול בבית החולים אסף-הרופא. כפי שהסביר ד"ר [redacted] בתקירתו, זו אכן הפרקטיקה הנוהגת לגבי חולים הסובלים ממחלות רקע ההופכות את טיפול השיניים בהם במרפאה למסוכן.

8. ד"ר [redacted] עמד על כך שבהעדר רשומה רפואית מסודרת אין כל רישום על הטיפול שניתן למנוחה ביום מותה. אי אפשר לדעת איזה אלחוש נתן הנתבע למנוחה ובאיזה מינון. טענתו של הנתבע, שנתן למנוחה 0.5 סמ"ק סקנדקאין שחולק לשלושה מקומות שונים בחניכיים נראית לד"ר [redacted] בלתי סבירה. לדעתו, אי-אפשר לחלק כמות כזו לשלושה מקומות שונים והכמות אינה מספיקה כדי להתגבר על כאב של עקירת שן, במיוחד לא כשסיבת העקירה היא כאב חריף בשן. כפי שהסביר ד"ר [redacted] בעדותו, הוא מניח שאם בפועל הוזרקו למנוחה כמויות אלחוש תקניות היה המוות נגרם מהאלחוש ואם הכמויות היו קטנות מהנורמה המוות נגרם מהכאב והדחק שגרם הטיפול.

9. בעדותו, הבהיר הנתבע שהוא היה מודע לכך שלמנוחה בעיות רפואיות, הוא ידע שהיא סובלת מסוכרת ומטופלת באינסולין וגם ידע שיש לה בעיות בלב (אף שהוא לא ביקש ולא קיבל מכתב של הרופא המטפל שלה). הוא לא רצה לטפל בה ואישר שאדם עם בעיות כשלה יש להפנות לטיפול בבית חולים. הוא אף העיד שכך אמר לה לעשות (בראש עמוד 32 לפרוטוקול). בכל זאת, הוא טיפל בה, לטענתו, בשל "סקנדל" שעשו המנוחה ובתה.

10. קשה להאמין שהמנוחה (אשה לא בריאה הסובלת מכאבים) ובתה, היו יכולות באמת להפעיל לחץ על הנתבע, גבר כוחני שלא התקשה להרים קולו בצעקות נמרצות באולם בית-המשפט. אבל אפילו היתה הטענה אמת, איני רואה איזו משמעות יכולה להיות לה. הנתבע הוא שאמור להיות בעל הידע וההבנה אילו טיפולים הוא יכול וצריך לתת ואילו טיפולים אסור לו לתת. רופא שיניים אינו יכול לחלוק את אחריותו המקצועית עם המטופל. הם אינם פועלים על בסיס "שוויון" בידע או באחריות. האחריות על חייו של המטופל היא בידי המטפל. במובן זה איני רואה כל משמעות לכך שגם המנוחה ידעה שעליה לקבל טיפול בבית-חולים דווקא או לכך שהיא "לחצה" על הנתבע.

11. המנוחה היתה מודעת לכך שעליה לקבל את הטיפול בבית-חולים ולא במרפאה פרטית. כך יעץ לה ד"ר [redacted], שסירב לטפל בה בעצמו והפנה אותה לבית-החולים אסף הרופא. כך כנראה גם יעץ לה בנה, שלו השכלה רפואית. כנראה שהמנוחה גם לא גילתה לנתבע את מלוא הפרטים על בעיותיה הרפואיות. איני סבור שלכל זה יש זיקה כלשהי לרשלנותו של הנתבע: לנתבע היה די מידע אודות המנוחה על מנת שידע שעליו להמנע מלטפל בה. הוא עצמו אישר שהוא ידע בפועל שיש להפנות את המטופלת לבית-חולים ולא נכון לטפל בה במרפאה (כעמדת ד"ר [redacted]).

12. כאשר הנתבע טיפל במנוחה למרות מה שידע ומה שהעריך כפרקטיקה הנאותה, הוא הפר את חובת הזהירות שלו כלפיה, אפילו אם עשה זאת לבקשתה. הצדדים האריכו מאוד בסיכומיהם בטענות סבוכות שאינן נחוצות לענין כלל. משהפר הנתבע את חובת הזהירות שלו כלפי המטופלת,

וטיפל בה בנסיבות שגם לדעתו לא צריך היה לטפל בה, הוא התרשל כלפיה. כעת יש לברר אם מעשה התרשלות זה גרם למותה של המנוחה.

13. הנתירה שלאחר המוות לא סיפקה מענה לשאלה האם ההרדמה המיתה את המנוחה, או שהיה זה הדחק הנפשי מהטיפול, הכאב, או אולי גורם אחר. ההסבר שהציע ד"ר [REDACTED] נראה על פניו סביר: אם ניתן מינון קטן, ולא אפקטיבי של אלחוש, סביר שהמנוחה סבלה מכאב רב. הסטרס שגרם הכאב עלול היה להמיתה. אם ניתן מינון גדול יותר של אלחוש, בהחלט עלול היה הוא להיות גורם המוות. רק הנתבע, [REDACTED], ידע איזה אלחוש ניתן למנוחה. זו היתה חובתו לרשום זאת ברשומה הרפואית. הוא הפר חובה זאת, ולכן עומדים אנו היום בפני הצורך לערוך ספקולציות בענין. אין ספק שהנתבע גרם לנזק ראייתי וצמצם מאוד את האפשרות לברר את סיבת מותה של המנוחה.

14. עובדה היא שהמנוחה, על שלל מחלותיה, הגיעה לטיפול אצל הנתבע על רגליה, כשהיא חיה ומתפקדת. דקות אחרי שהנתבע עקר לה שן, בטיפול שגם לפי ידיעתו אז היה עליו להמנע ממנו, היא מתה. דומה שהרבה יותר סביר שיש קשר כלשהו בין הטיפול והמוות מאשר שמדובר בסמיכות זמנים אקראית. מכיוון שעצם מתן הטיפול למנוחה היה מעשה של הפרת חובת זהירות ע"י הנתבע, משמעות הדברים היא, שעקב אותה הפרה של חובת הזהירות, מתה המנוחה.

15. על-כך ראוי להוסיף, שהנתבע, לא יכול היה להושיט למנוחה כל עזרה כשנכנסה למצוקה. בניגוד לנוהלים – וגם זה מעשה התשלות חמור שלו – לא היה במרפאה שלו כל ציוד החייאה. כפי שהתברר במהלך עדותו, ספק גדול הוא אם היה הנתבע יודע כיצד להושיט למנוחה עזרה, שכן ההכשרה היחידה שאולי קיבל בתחום ההחייאה, ניתנה לו עשרות שנים קודם לכן.

16. לאור כל זאת, מצאתי שהנתבע אכן נושא באחריות בנוזקין למותה של המנוחה.

מעמד התובעים

17. התובעים הגישו תביעתם כעזבונה (תובע 1), כיורשיה (נתבעים 2-4) כתלויה (הנתבעים 2-4) וכמיטיבי נזקו של התובע 4 (התובעים 2-3). בסעיף 2 לכתב התביעה נכתב שהתובע 1 הינו עזבון המנוחה המיוצג ע"י הנתבעים 2-4 בתה בנה ובעלה של המנוחה – שלטענתם הם יורשיה עפ"י דין. בסעיף 5 לכתב ההגנה הוכחו טענות אלה ונטען כי **"התובע מס' 1 אינו ישות משפטית"** וגם כי **"לא צורך, כל צו ירושה וכי דין התביעה להדחות על הסף אך מטעם זה"**. הנתבע חזר על טענה זו בתחשיב הנוזק. בסיכומי התובעים הם לא נדרשו כלל להוכיח זכותם לתבוע כיורשי המנוחה – ונהגו כאילו הדבר מובן מאליו. לא בכדי, חזר הנתבע גם בסיכומיו על טענותיו שהתובע 1 אינו אישיות משפטית היכולה לתבוע, והתובעים האחרים אינם יכולים לתבוע כיורשיה של המנוחה. בסיכומי התשובה שלהם לא התמודדו התובעים עם טענה זו.

התובע 1 "עזבון המנוחה"

18. ברעא 6590/10 עזבון המנוח פואד אשתייה ז"ל ואח' נ' מדינת ישראל - משרד הביטחון נכתב: "פעמים רבות, וכך אף אירע בענייננו, מוגשות לבתי המשפט תביעות בהן מצוין כי התובע הוא עיזבונו של אדם שהלך לעולמו. במקרים אחרים מוגשת תביעה נגד עיזבון. תביעות כאלה הינן פגומות. זאת, משום שעזבון אינו אישיות משפטית, ומשכך אינו יכול להיות בעל דין בהליך משפטי כלשהו... העיזבון הינו כינוי למסת הנכסים שהותיר אחריו המנוח. אין לעיזבון אישיות משפטית משל עצמו, ולא ניתן לעשות שימוש בו, כבעל דין, לצורך הגשת תביעה... כפי שלא ניתן להגיש לבית המשפט תביעה בשם כלי רכב, ארון או מיטה, או בשם כל הנכסים הללו ביחד, כך לא ניתן לתבוע בשם עיזבון. (פסקה 5 לפסק-דינו של הנשיא גרוניס)"

לאור זאת אין לי אלא לקבל את טענת הנתבע, שהתובע 1 אינו אישיות משפטית היכולה לתבוע.

התובעים 2 – 4 כירשי המנוחה

19. מטעם התובעים ניתן רק תצהיר אחד, של התובעת מס' 2. היא עצמה מצהירה שהיא בתה ויורשתה עפ"י דין של המנוחה. בסעיף 3 שלו נכתב: "אמי לא הותירה צוואה. טרם הוצא צו ירושה. התובע 3 הנו בנה (אחי) ויורש עפ"י דין של אימי. התובע 4 הינו בעלה (אבי) ויורש עפ"י דין של אמי". תביעת נזיקין של הזכויות שעמדו למנוח בעת מותו מכונה "תביעת עזבון" – ואולי משום כך (ובטעות) נוהגים לעתים לציין בין התובעים את "עזבון המנוח" כתובע, כפי שנעשה גם בהליך זה.

"תביעת העיזבון, לעומת זאת, תוכל להיות מוגשת על-ידי מנהל העיזבון ואם לא מונה כזה, על-ידי היורשים. בהקשר זה קובע סעיף 121(א) לחוק הירושה, כי אם נתמנה מנהל לעיזבון, "אין היורשים רשאים לעשות בעזבון, אלא ברשות מנהל העזבון או בית המשפט". משמעות הדברים הינה, כי מנהל העיזבון, בהנחה שקיים כזה, הוא הגורם שרשאי להגיש את תביעת העיזבון. במקרים בהם לא נתמנה מנהל עיזבון, קובע סעיף 121(ב) לחוק הירושה כי העיזבון יחולק וינהל על-ידי היורשים. כלומר, היורשים, שהם הבעלים של נכסי העיזבון בהתאם ל"עיקרון הנפילה", יהיו רשאים להגיש את תביעת העיזבון בעצמם, אם לא נתמנה מנהל עיזבון (ראו יואל זוסמן סדרי הדין האזרחי 118 (מהדורה שביעית, 1995) (להלן – זוסמן)). חובה לציין, בהקשר זה, כי התביעה צריכה להיות מוגשת על-ידי כל היורשים ביחד, או לחלופין בהסכמה של כל היורשים. הסכמה זו יכולה להינתן מראש או למפרע, והיא יכולה להינתן אף על-ידי בית המשפט, במקום היורשים (ראו, סעיפים 122(א) ו-121(ב) לחוק הירושה; גורן, עמ' 101) (רעא 6590/10 עזבון המנוח פואד אשתייה ז"ל ואח' נ' מדינת ישראל - משרד הביטחון פסקה 8 לפסק-דינו של הנשיא גרוניס)

אך מי הם יורשיה של המנוחה?

20. התובעת 2 הצהירה שלמנוחה לא היתה צוואה. אדם יכול להעיד על מה שהוא יודע, אך כיצד יכולה חבת לדעת שאמה לא ערכה צוואה? היא לא הסבירה את מקור ידיעתה בתצהירה. לכל היותר יכולה היא להעיד שאינה יודעת על צוואה שערכה האם. אלה אינם דקדוקי עניות סתמיים, שכן על הפרק עלולות לעמוד זכויות של צדדים שלישיים, זרים, רחוקים, שבני המשפחה אינם בהכרח מודעים לקיומם או לזכויותיהם (וגם כשהם מודעים להן, לא תמיד הם חפצים לכבדן).

21. המחוקק היה מודע לבעיה ובהליך המיוחד שקבע, עשה את הנחוץ כדי להקטין את הסיכון. כך למשל, תקנה 140(ב)(7) לתקנות הירושה, תשנ"ח - 1998, מבטיחה שבקשה לצו ירושה לא תקובל אם רשומה בקשה נוספת לצו קיום צוואה או לצו ירושה בגין אותו עזבון (לביית-המשפט אין ידיעה שכזאת). כך מגן המחוקק על זכויות של בעלי ענין אחרים שעמדו על זכויותיהם. תקנה 18 מטילה על הרשם לענייני ירושה חובת חיפוש אקטיבית אחרי צוואה שהופקדה (לביית-המשפט לא יודע אם המנוחה הפקידה צוואה). מכיוון שהתובעים לא ביקשו צו ירושה, גם לא קוימו נהלים אלה, שבאו להבטיח את קיום רצון המת ולהגן על צדדים שלישיים.

22. בהעדר צוואה, טוענים התובעים 2 - 4 שהם יורשיה של המנוחה עפ"י דין. אם באמת הלכה המנוחה לעולמה ולא השאירה אחריה צוואה, אכן בעלה וילדיה הם יורשיה עפ"י דין - אך האם התובעים 2-4 הם יורשיה היחידים? לביית-המשפט אין ידיעה על הרכב המלא של המשפחה ואין הוא יודע אם אין בנמצא בעלי זכויות נוספים. בתצהירה של התובעת 2 לא נכתב שהם היורשים היחידים. האם זו השמטה מקרית, או שבאמת קיימים יורשים נוספים שאינם נוטלים חלק בהליך? ברור שאילו הלכו התובעים בדרך המלך והגישו בקשה לצו ירושה, היה עליהם להצהיר במפורש שהיורשים שמפורטים בבקשה הם כל יורשיה של המנוחה. נזכיר, שעל מנת להבטיח את ההגנה על זכויותיהם של צדדים שלישיים - בין אם מכת צוואה ובין אם מכח זכויות ירושה עפ"י דין - קבעה תקנה 17 לתקנות הירושה, תשנ"ח - 1998 חובת פרסום ותקנה 19 יצרה מנגנון של הגשת התנגדויות.

23. התובעים, "דילגו" מעל לכל הזוטות הללו, התעלמו מהן, ופשוט ניחלו את תביעתם בהנחה שהם יכולים לעשות ברכושה של המנוחה כאילו היה רכושם שלהם. יש להודות שהתנהגותם בהליך זה לא מובנת כלל. לא ברור מדוע לא הוציאו צו ירושה, הרי מאז מותה של המנוחה חלפו כמעט חמש שנים והטענה הועלתה ע"י הנתבע מיד כשהגיש את כתב הגנתו. אם נמנעו התובעים מהוצאת צו ירושה זמן כה ממושך, אף שהועמדו על כך שהם נוקטים הליך פגום, אין מנוס מלגלות מידה של זהירות כלפיהם. יתכן שיש דברים בגו ועל בית-המשפט להשמר מלחלק את רכושה של המנוחה למי שזכותם בו אינה ברורה כלל.

התוצאה היא שנדחית טענת התובעים שהם זכאים לפיצוי בשם עזבונה של המנוחה וכיורשיה.

24. למען שלמות התמונה אתייחס בקיצור לנזקי העזבון (דהיינו, נזקי המנוחה עצמה, שהוקנו ליורשיה עם מותה). לטענת התובעים הם כוללים את קיצור תוחלת החיים שלה, סיבלה לפני לפטירתה וגם פגיעה באוטונומיה שלה בשל מתן טיפול העולה כדי תקיפה ללא הסכמה מדעת. לכך יש להוסיף את נזקיה ב"שנים האבודות" בגין הכנסות מעבודה וקצבאות המל"ל וגם את ההוצאות בגין הוצאות הקבורה.

25. מהראיות עולה שסבלה של המנוחה היה קצר, נמשך אולי דקות אחדות, אך היה חריף. תוחלת החיים שלה לא בוררה במשפט. היא היתה בת 63 במותה, אך בריאותה היתה לקויה מאוד ולכן גם היתה כל-כך פגיעה. מן הסתם היתה תוחלת החיים שלה קצרה מהממוצע הסטטיסטי לבני גילה. בנסיבות כאלה הייתי מעריך את הנזק הלא ממוני בסך 300,000₪, אילו נזקקתי לענין.

26. דומה שכיום אין לפסוק פיצוי בשל פגיעה באוטונומיה במקום שבו בוססה עילת הרשלנות, אך במקרה זה ברור שדווקא לא היתה פגיעה באוטונומיה של המנוחה ואין לטעון לטיפול ללא הסכמה מדעת: אין ספק שהמנוחה התעקשה לקבל טיפול רפואי מהנתבע, אף שידעה שעליה לקבל את הטיפול דווקא בבית-חולים. איני סבור שניתן לייחס לה תרומת אשם – מסיבות שהוסברו קודם – אך הטיפול שקיבלה ניתן לה לרצונה, ולא פגע באוטונומיה שלה. ראוי לציין, שבכתב התביעה לא טענו התובעים לתקיפת, העדר הסכמה מדעת ופגיעה באוטונומיה, ובצדק טוען הנתבע שהזכרת טענות אלה בסיכומים היא הרחבת חזית אסורה.

27. את התוצאות בגין קבורת המנוחה, לא הוכיחו התובעים ואף לא פירטו, אף שמדובר בנזק מיוחד שבעבר, ואם נגרם ניתן היה להוכיחו באופן מפורט. עם זאת, ניתן היה להעריכו גלובאלית בסך 10,000 ₪.

28. לענין הנזקים הכספיים עקב מותה של המנוחה – הן לענין הכנסתה ב"שנים האבודות" והן לענין קצבאות המל"ל – אתייחס בנפרד בעת הדיון בנזקי התלויים.

התובעים 2-4 כ"תלויים" של המנוחה

29. ילדי המנוחה ובעלה עשויים להיות זכאים לפיצוי כתלויים בה. שאלת התלות היא ענין עובדתי. התביעה נשענת על תצהיר עדות ראשית של התובעת 2. אחיה, התובע 3 ואביה, התובע 4 לא הגישו תצהירים כלל. על פני הדברים זהו ליקוי חמור, שכן עדותם על תלות עצמם היא הראיה הטובה ביותר לה. אין כל סיבה להעריך את הפסדיהם על-פי עדות שהיא ראיה משנית, פחות טובה.

30. טענת התלות של התובעים מבוססת על האמור בסעיפים 33 – 35 לתצהיר התובעת 2. לטענתה, סייעה האם לילדיה כלכלית ופיסית וגם סייעה בטיפול במשק הבית ובנכדים. ילדיה איבדו משענת נפשית וכלכלית והאב, התובע 4, איבד את תמיכת רעייתו שטיפלה בו כל ימי חייה. כעת טוענת התובעת 2, שלאחר מות האם, יתקשו היא ואחיה לטפל באופן שוטף באב והוא ידרש לעזרה בשכר או לשירותים בשכר, או לעזרת מיטיבים כתחליף לשירותים שהיתה מעניקה לו המנוחה.

31. התובעת 2 היא ילידת 18.8.66. אחיה יליד 9.6.70. שניהם אנשים בוגרים, בריאים, מתפקדים כשורה ועובדים לפרנסתם. התובעת 2 העידה שהיא נשואה והיא ובעלה עובדים. בעת מותה המנוחה לא עבדה, אף שהתובעת 2 העידה על כוונתה לתת שיעורים פרטיים בנגינה. לטענת התובעת 2 התפרנסו הוריה מקצבאות ביטוח לאומי וגרו בבית האם. נראה שמשאביהם הכספיים היו קטנים. לכאורה, לא האח היה תלוי באם, אלא בדיוק להפך – היא היתה תלויה בהכנסת האורחים שלו. לא הוכח שהמנוחה היתה מסוגלת לסייע כלכלית לילדיה בעת שמתה, שהם היו זקוקים לעזרה כזאת, או שקיבלו אותה בפועל. אין לזלזל כלל במשמעות הרגשית של הקשר בין התובעים 2-3 לבין אמם, אך "שירותי אם" במובן המקובל בפסיקת בתי-המשפט הם כנראה כבר לא קיבלו ממנה ולא אבדו עם מותה. תלות אחרת שלהם בה, לא הוכחה. דומה שהיא הגיעה משכבר לשלב החיים שבו הם שתמכו בה ולא להפך.

32. התובעים ביקשו גם פיצוי בשל אובדן "שירותי סבתא" (הרחבת חזית נוספת – גם טענה זו לא נזכרה בכתב התביעה). ספק בעיני אם במהלך השגרתי ניתן לפסוק פיצוי בראש נזק כזה. ברור שבמקרה ספציפי זה לא הוכחו ה"שירותים" הנטענים. בסעיף 42 לסיכומי התובעים מוזכרת יכולתה של המנוחה לשמש כשמרטף, למשל. לא ברור מי ה"טף" שאמור היה להנות משירותים אלה. אין כל מידע על גילם של ילדי התובע 3 אך התובעת 2, למשל, העידה שילדיה בני 22 ו- 27.

33. באשר לתובע 4, בעלה של המנוחה, העידה הבת שהוא יליד 10.9.33 פנסיונר שהכנסתו היחידה היא מקצבת הביטוח הלאומי. לא ניתן הסבר מניח את הדעת מדוע לא העיד האב עבור עצמו. הוא אינו פסול דין, לא הובאה כל ראיה שאינו מסוגל להעיד. מבלי לזלזל במידת הקרבה של הבת לאב, לא ניתן לקבל את עדותה על ענייני הכספים שלו. אין לדעת אם היא אכן יודעת הכל אודותיהם. בתצהיר שנתנה התובעת 2 ביום 25.12.12 היא כתבה שהכנסתו היחידה של האב היא מקצבת ביטוח לאומי. כפי שהתברר בחקירתה הנגדית, ביום 24.6.13, "לפני כשנתיים, החל האב לעבודה כשומר". עדות זו מעוררת שתי אפשרויות: האחת, שהתובעת 2 הצהירה את מה שחשבה לאמת, ופשוט לא ידעה בעת שהצהירה, שאביה עובד. אם כך, קשה לראותה כעדה טובה על ענייני הכספים שלו, שהרי הוא עבד במשך שנה וחצי והיא לא ידעה זאת. האפשרות האחרת היא שהתובעת 2 לא הצהירה את האמת ביודעין ואז ראוי לחשוד מאוד בטיב המידע שהיא מספקת בענייני הכספים של אביה. כך או כך, לא הניחו התובעים תשתית ראייתית לטענותיהם.

34. במהלך עדות הבת, התובעת 2, התברר גם שהאב שקודם גר עם המנוחה אצל הבן (התובע 3), עבר לגור בדירה שכורה משלו. הדירה נשכרה עבורו, על מנת לתת לו פרטיות שכן יש לו בת זוג חדשה (אף שאינם גרים יחד). ממידע זה עולה שהתובע 4 מתפקד עצמאית, ולא ברור כיצד מתיישבת מציאות זו עם הטענה של התובעת 2 שהיא ואחיה חייבים לטפל באב באופן שוטף ולרכוש עבורו עזרה בשכר. מהמעבר למגורים נפרדים עצמאיים, עולה שלאחר מות המנוחה שופרו תנאיו החומריים של התובע 4. קשה לראות כיצד מתיישבת מציאות זו עם טענת ה"תלות" שלו במנוחה.

35. התובעים ערכו חישובים לפי שיטת הידות, וטענו לנזקי היורשים והתלויים מאובדן גמלאות המל"ל של המנוחה והפסדי השתכרותה ב"שנים האבודות". כל ניסיון לחישוב אמת של הפסדי המנוחה ושל הפסדי התובע 4 לפי שיטת הידות מחייב לאסוף נתונים בנוגע להכנסותיהם ולאמוד את תוחלת חייהם. הנתונים שלהם טוענים התובעים לא מבוססים בראיות. הערכתם את הכנסות המנוחה מעבודה היא פרי הדימיון. התעלמותם מהכנסות התובע 4 מעבודה מבוססת על הסתרת מידע יזומה. בין כך ובין כך, מדובר החישובים לא מבוססים על נתונים אמיתיים, כמפורט להלן:

36. אין לבית-המשפט ידיעה כלשהי על הכנסות האב מעבודה, למעט הידיעה שהכנסות כאלה קיימות. הספקולציות שמעלה ב"כ התובעים בענין זה בסיכומיו לא ראויות. מדובר בעובדה הניתנת להוכחה, שהתובעים לא טרחו להביא. לדברים שמספרת הבת אין לייחס כל משקל, בין אם מפני שנתפסה בהצהרת שאינה נכונה בדיוק בענין זה ואם מפני שפשוט אינה יודעת את האמת. לאחר שחבת הצהירה שהכנסתו היחידה של האב היא מקצבאות המל"ל, והתברר שזו אינה אמת, איני רואה, סיבה כלשהי לקבל כתורה מסיני גם את עדותה שהאב עובד מזה שנתיים דווקא. נדיר מאוד

שאדם מתחיל לעבוד בגיל 77, ואם בגיל כזה הוא עובד, כנראה גם עשה כן קודם. אם אי אפשר לדעת ממתי עובד האב וכמה הוא משתכר, לא ניתן לערוך "חישוב" של ה"קופה המשותפת" לבני הזוג, או להעריך את ה"קופה" הנוכחית של האב.

37. התובעים מניחים שהמנוחה היתה מרוויחה 3,000 ₪ בחודש כמורה לגנינה. זו הנחה מופרכת לגמרי. מאז שהמנוחה עלתה לארץ ועד מותה היא לא עבדה שנים רבות. התובעת 2 העידה שבשנת 99' היו לאם **תלמיד** או **שניים**. ברור שעל בסיס ראייתי כזה לא ניתן לקבוע שהיתה חוזרת לעבוד או שהיתה משתכרת הכנסה ספציפית כלשהי. נזכיר, שמצבה הבריאותי של המנוחה היה רע מאוד (גם לדעתו של המומחה מטעם התובעים, ד"ר ברק). לדבר השלכה ישירה הן על תוחלת חייה והן על כושר העבודה שלה (וגם על נכונותה לעבוד).

38. הקצבאות ששילם המל"ל לכל אחד מבני הזוג היו בסך 1481 ₪. די בהכנסה צנועה מאוד של התובע 4 מעבודה, על מנת שלפי שיטת הידות לא יקבע לו הפסד כספי עקב מות המנוחה. אילו שוכנעתי שבני הזוג התפרנסו רק מקצבאות המל"ל, יתכן שלא היה מקום להזקק כלל לשיטת הידות: הסכומים נמוכים מאוד, בני הזוג גרו אצל הבן ולא קיימו משק בית, כך שמושגי "ידת משק הבית" ו"ידת החסכון" נראים כמנותקים לחלוטין מהמציאות. הנתבע סבור שיש להניח שהתובע 4 משתכר את השכר הממוצע במשק. איני מוצא מקום להנחה כה אופטימית. עם זאת, **סביר בעיני ששכר זה הוא גבוה דיו, על מנת שלא ניתן יהיה לקבוע לו הפסד כספי לפי שיטת הידות** (לכאורה מוגיעים לתוצאה חשבונית זו אפילו אם שכרו החודשי של התובע 4 נופל מ- 750 ₪) וזו הסיבה לכך שהתובעים הסתירו אותו במשפט.

41. על הבסיס הראייתי שהניחו התובעים, לא ניתן לערוך "חישוב" אמיתי של "קופה משותפת" לבני הזוג ולחלץ ממנה את ידת המנוחה. אין זה המקרה שבו ברור שזק נגרם, אך הוכחת **שיעורו** קשה ונהוג להעריכו על דרך האומדן. מכיוון שהתובעים הסתירו מידע, התובע 4 התחמק מעדות והתובעת 2 סיפקה מידע לא נכון, לא ניתן אף לקבוע שהתובע 4 הפסיד כספים בשל מותה של המנוחה או בשל אובדן קצבתה. ככל הנראה, נזק כזה לא נגרם כלל. לאור זאת לא ראוי שבית-המשפט יניח הנחות עובדתיות לא מבוססות **לטובת התובעים**, יפעל על סמך פיקציות תלושות מהמציאות ויקבע להם פיצוי על נזק שכנראה לא נגרם.

40. סביר שלתובע 4 נגרם הפסד באובדן שירותי בת-זוג. התובע 4 היה מבוגר בעשר שנים מהמנוחה, אף שכנראה בריאותו היתה טובה בהרבה מבריאותה. לא ברור אילו פעולות היתה מסוגלת לבצע במשק הבית, למשל, במצבה הבריאותי. בשים לב לכך שהמנוחה ובעלה חלקו את משק הבית עם משפחת הבן ונוכח מגבלותיה הרפואיות, סביר למדי שלא עבדה הרבה במשק הבית. גם כאן, היה צורך שמישהו יטרח לספק מידע ממשי, אך ראיות התובעים קלושות מאוד, יש בהן הצהרות כלליות ואין בהן נתונים עובדתיים. למרות הכל, סביר שהמנוחה העניקה לתובע 4 שירותי בת-זוג מהסוג המקובל בגילם ובחברתם בהתאם ליכולתה ולמצבה. נזק זה מוערך ב- 50,000 ₪.

41. לאור זאת מצאתי שהזכר רק נזקו של התובע 4 ושיעורו 50,000 ₪.

ניכויים

42. הנתבע טוען שיש לנכות מהפיצוי סך מהוון של קצבת שאירים והבטחת הכנסה שקיבל ויקבל התובע 4 בסך 176,141 ש"ח. מדובר בכספים שקיבל התובע 4 ויקבל כתוצאה ממותה של המנוחה. עוד הוא טוען שיש לנכות מענק פטירה שקיבל התובע 4, בסך 7,240 ש"ח סמוך לאחר מותה של המנוחה, ולאחר שיערך, סכום הניכוי הוא 186,262 ש"ח.

הנתבע מסביר שיש לנכות סכומים אלה ממכלול סכום הפיצוי הן כדי למנוע כפל פיצוי והן מפני שהנתבע חשוף לתביעת שיבוב של המל"ל בגינם. בסיכומי התובעים לא היתה כל התייחסות לטענות אלה וגם לא בסיכומי התשובה. מכאן שהתובעים לא כופרים בטענה או בסכומים.

43. מעיון בחוה"ד של האקטואר [redacted] עולה אכן, שעקב מותה של המנוחה גדלה הקצבה שקיבל התובע 4 מהמל"ל בשיעור הנטען. גידול זה בא לפצותו על הנזקים שגרם לו המוות: ההפסדים הכספיים (שנטענו ע"י התובעים, אך את קיומם או את שיעורם לא הצליחו להוכיח) וגם ההפסדים בשווה כסף (שבגינם הוערך נזקו של התובע 4 כפי שהוערך). מכאן, שאכן יש לנכות את 186,262 ש"ח מהנזק שהוערך לתובע 4.

44. לסיכום: המנוחה מצאה את מותה בשל רשלנותו של הנתבע והתנהגותו במהלך הטיפול בה ומאז היתה ראויה לגנאי. עם זאת, לא ניתן לפסוק במסגרת הליך זה את הנזק שנגרם למנוחה עצמה (שאותו היו יכולים לתבוע כל יורשיה). רק התובע 4 הוכיח שהוא זכאי לפיצוי בגין תלותו במנוחה, אך נזק זה מתקזז כולו כנגד כספים שקיבל או שיקבל מהמל"ל. לאור זאת התביעה נדחית. בשים לב לקביעות בנוגע לאחריות הנתבע אין צו להוצאות.

ניתן היום, י"ב טבת תשע"ד, 15 דצמבר 2013, בהעדר הצדדים.

ירון בשן 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן